

Tor-nettet

12. december 1997

Af OLE TOGEBY

Så længe vi ikke har global fred og sikkerhed og frihed for sult og nød, er der ikke brug for et globalt netværk. Tor Nørretranders flygter ind i sin egen netvirkelighed

DET FILOSOFISKE RUM

Ok, det er ret smart - internettet. For et stykke tid siden boede jeg i Kansas og skulle lave et udvalgsarbejde sammen med fire andre mennesker, hvoraf en sad i København, en i Lund, en i Sydney og en i Hong Kong. Og det lykkedes med e-post at lave en samlet indstilling fra dette udvalg i løbet af et par uger. Det var ikke så let, som hvis vi havde kunnet mødes i Århus - men det lykkedes.

Elektronisk skrift og post er en god mellemtung mellem det flydende talte sprog og det fastfrosne skrevne sprog. Tale er som en boble, der forsvinder i tidens strøm, skrift falder til bunds og flyder slet ikke med strømmen. Elektronisk skrift er som en blød dej, der er lind og til at arbejde med, men dog stabil og til at bevare. Og derfor er e-post og internettet et godt alternativ til telefonsamtalen, som er pokkers besværlig mellem København, Hong Kong, Sydney og Kansas, og brevet som ville bruge flere uger til at nå frem til de fire steder med snail mail. Så det er ret smart, internettet.

I sin bog om internettet: Stedet som ikke er. Fremtidens nærvær, netværk og internet, skriver Tor Nørretranders, at internettet bør have: åben arkitektur, redundans, symmetrisk båndbredde, mulighed for fravalg af push-teknologi (dvs. reklamer), ytringsfrihed, globalt netværk, og 11 Mbps (millioner bit per sekund, dvs. lyslederkabler) til alle (side 201). Og det kan man ikke være andet end enig med ham i: Et internet med ytringsfrihed er bedre end et uden, et med mulighed for at sende begge veje er bedre end et med ensretning, et med større båndbredde er bedre end et smalt osv.

Men det er temmelig opblæst - og hvad der er meget værre: utilgiveligt naivt - at tro, at det største problem, de moderne samfund står over for lige nu, er, om nettet nu bliver symmetrisk og med 11 Mbps eller ej. Tor tror, at vi om få årtier lever i et samfund hvor den arbejdstid der skal til for at opfylde de materielle behov, er meget kort og jævnt fordelt: Måske fire timer om dagen. Resten af tiden kan bruges til menneskelige relationer, samvær (s. 217).

Ikke engang i Europa er det et væsentligt problem, om internettet er for alle. Det mest påtrængende problem er, om det største land, Rusland, bryder sammen på grund af organiseret kriminalitet, og om borgerkrig og myrderier kan standses i Bosnien. I Afrika flygter og sulter der flere mennesker end nogen sinde tidligere i

verdenshistorien. I Nordkorea står alle børn i fare for at dø af sult, og i internettets eget land, USA, er der større forskel på rig og fattig end samfundets sociale struktur kan holde til. Og så længe vi ikke har global fred og sikkerhed og frihed for sult og nød - og det får vi ikke inden for et par årtier - er der dybest set ikke brug for et globalt netværk.

Ytringsfriheden er dog en væsentlig ting, kan man forsvare internettet med. Det er det også, men ytringsfriheden står og falder ikke med muligheden for at kunne udstille børneporno på internettet. Det er ikke der, ytringsfrihedens frontlinje går; den går i Iran, Somalia og Malaysia. Det er ikke nogen heltegerning at forsvare børneporno på internettet i ytringsfrihedens navn.

Netsurfernes almindelige begejstring for den elektroniske tekniks velsignelser for deres egne tilværelser er ikke blot opblæst, men også uhyggelig og destruktiv. Tor tror, at man kan sende lugt, smag og berøring over telekommunikation, bare vi alle har 11 Mbps. Man har bare en masse beholdere med lugte og smage i, som aktiveres af telekommunikationen. Man har bare en helkropsdragt på, som udstyrer én med oplevelser af berøring, lufttemperatur, elektriske felter i hud osv., og samtidig sender det samme fra ens krop. Der findes et helt forskningsfelt, der kaldes Virtual Reality, som går ud på at skabe de interfaces, som skal til for at opleve på alle modaliteter. Cypersex er selvfølgelig det store slagnummer på feltet: Tænk at kunne have sex med Madonna uden at være bange for at blive smittet eller holdt fast (side 158).

Det må være et syn for guder: Tor i en helkropsdragt der ligger og tror, at han kopulerer med Madonna. Det kan der komme en ny religion ud af. Men man kan faktisk ikke få børn med en maskine, heller ikke selv om den har et forførerisk interface. Og det synes at være det, Tor Nørretranders tror.

På side 170 skriver han: "At være bevidst handler om at kunne sætte sit indre liv i forhold til det indre liv, man oplever, at andre må have. Det er altså en egenskab ved et fællesskab af mennesker, snarere end ved det enkelte menneske." Og det tror jeg, han har ret i, men så fortsætter han i en note: "Dette forhold gør, at det dybest set ikke er vanskeligt at forestille sig, at maskiner kan blive bevidste, for det er en social egenskab snarere end en biologisk" (side 170). Han ved åbenbart ikke, at alle sociale egenskaber er biologiske, og at vi ikke har socialt fællesskab med hunde, køer, regnorme eller fluer, men kun med mennesker. Og derfor tror han, at han kan have fællesskab med maskiner og virtuel virkelighed.

Det, der ligner, er ikke nær så godt som det ægte. Et billede på bordet af konen er ikke nær så godt som at være sammen med hende, en koncert er ikke nær så god på cd, som når man sidder i koncertsalen. Onani er ikke nær så godt som et knald. Og jo mere det ligner, desto værre bliver det, som Grundtvig skriver i *De levendes land* 1824:

O skuffende drøm!
 Du skinnende boble i tidernes strøm!
 Forgæves dig skjalden med mund og med pen
 af glimrende skygger vil skabe igen!
 Når skyggen er ligest, dahulke de små,
 som stirre derpå.

Endnu mere vanvittigt bliver det, når Nørretranders (med Jaron Lanier) forestiller sig, at vi kan erstatte sproget med post-symbolsk kommunikation. Hvis vi kan udveksle 11 Mbps med hinanden, er der ikke grund til at bruge sproglige vendinger for at beskrive en sindstilstand. Man kan sende meget mere information, end sproget og symbolerne kan bære frem. Derfor vil sproget spille en helt anden og meget mere begrænset rolle i vores samkvem.

"Det er som at fjerne ordene som mellemmand og finde en ny form for kommunikation, hvis du direkte skaber fælles kunstige virkeligheder - improviserede drømme i real tid og vågen tilstand." (side 214).

Sproget er det menneskelige træk, der adskiller os fra dyrene; dyr har 11 Mbps-kontakt med hinanden altid - det er det, der hedder jungle-loven. Sproget er det middel, hvorved vi skaber samfund og fællesskab. Sproget forudsætter og producerer indlevelse, altruisme, empati og fællesskab, de samme tanker i hovedet på flere mennesker og fælles handling, kort sagt: samfund.

Nogen har hævdet, at fjernsynet og videoen, der sætter små børn i stand til at sende film af sig selv til deres bedstemor, selv om de ikke kan skrive, er ved at ændre samfundsborgerne til analfabeter, og samfundet til et middelaldersamfund. Med samme ret kan man hævde, at internettet ved at ændre mennesker til umælende væsener, og samfundet til en dyrepark.

Det er rigtigt, som Nørretranders siger, at et asymmetrisk internet, eller et der er fyldt med reklamer, ville være en hindring for demokrati. Men det er ikke det samme som at et symmetrisk, åbent, globalt internet med 11 Mbps til alle er en mulighed for demokratiet, endsige en gevinst for det. Det, der er kernen i demokratiet, er solidariteten og loyaliteten mod fællesskabet og den fælles handling: en for alle og alle for en. Denne fælles handling er resultatet af enighed blandt borgerne som udspringer af samtalen - ved det bedre arguments mærkelige tvangløse tvang.

Men samtaler finder kun sted, når man har en fokuseret forsamling, som den amerikanske sociolog Erving Goffman formulerer det. Hvis to mennesker skal tale sammen, dele tanker og eventuelt nå til en enighed, så må de være sammen og være enige om, hvad der er fokus, og hvad der er baggrund i situationen, eller med andre

ord: hvem der taler, og hvem der lytter - bare et øjeblik ad gangen. Er de ikke det, er der ikke noget fællesskab, ingen beslutninger og ingen fælles handlinger.

En krig er interaktion mellem to parter, men det er ikke fællesskab, for det er ikke en fokuseret forsamling; begge parter opfatter den anden som baggrund. Et kapløb er fællesskab, det handler om at vinde, men kappestriden sker efter fælles regler; parterne er enige om, at kapløberne er fokus, og dommerne er baggrund. Våbenkapløbet, som efter sigende skabte internettet, var, på trods af navnet, ikke fællesskab; kommunevalgene i Bosnien, der blev gennemtruffet med tanks, var fællesskab, det var fælles handling på grundlag af samtale.

Internettet, stedet som ikke er, med teknik skabt af den kolde krig, er heller ikke en fokuseret forsamling. Der er ingen, der er enige om, hvem der er i fokus, og hvem der er baggrund. Tværtimod, på nettet er det som i junglen; alle betragter de andre som baggrund for sig selv. De, der udstiller deres hjemmesider, betragter de andre som kunder i deres butik, som konsumenter af deres informationer. Og surferne betragter udstillerne som reklamesøjler for tilfredsstillelse af deres egne behov. Samtale, fællesskab, enighed, beslutning og handling bliver der aldrig tale om - på internettet.

Internettet er da heller ikke særlig interessant eller nyttigt, hvis man ved, hvad man skal få tiden til at gå med. Jeg har ikke fundet en eneste hjemmeside, som jeg kunne bruge i mit fag, som er sprogvidenskab. De ting, som jeg har brug for at læse, ligger ikke på nettet. Og hvis de gjorde, ville jeg ikke drømme om at lede efter dem der, for det ville tage alt for lang tid at finde dem.

Jeg går heller ikke ind på et videnskabeligt bibliotek og leder efter oplysninger om emner ved almindelig søgning. Gør jeg det, får jeg over 1.000 titler, og så er jeg lige vidt. Jeg går kun på biblioteket, når jeg ved præcis, hvilken bog jeg vil låne.

På internettet er dette problem allerede nu mange fold større. Man skal igennem hundrede, ja tusindvis af steder, som ikke er, før man får en enkelt virkelig snaps. Der er nemlig meget langt mellem snapsene på internettet. Hjemmesiderne kan stort ikke bruges til noget fornuftigt. Det er godt nok at have on-line-adgang til Encyclopædia Britannica, og det er godt nok at kunne sende e-post til kolleger ude i verden, men det er et effektivt postvæsen og et telekommunikationsselskab jeg bruger, ikke et selskab jeg kunne drømme om at tilbringe natten i.

Det net, som Tor drømmer om, kunne vi give navnet Tor-net. Men dette Tor-net er alt for tornet for mig. Men heldigvis er det der ikke. Det er bare kunstig virkelighed.

Ole Togeby er dr. phil. og professor ved Institut for Nordisk Sprog og Litteratur ved Aarhus Universitet

APROPOS

Den fjerne virkelighed

Kunstig virkelighed. Den betegnelse sætter Ole Togeby til venstre for denne spalte på det internet, som Tor Nørretranders knytter så store forventninger til.

Netop hvad virkeligheden er, er jo et af filosofiens vanskeligere problemer.

Den, der sætter sig for at stifte bekendtskab med faget gennem Bertrand Russels lille introduktionsbog fra omkring århundredeskiftet, vil opdage, at Russel tager udgangspunkt i noget så konkret som et bord, der står lige foran éen. Noget, enhver læser uden vanskelighed kan se for sig. Efterhånden som Russel ruller de filosofiske betragtningsmåder op, fortøner bordet sig ud i den blå luft. En ubefæstet læser vil - af frygt for at miste sin forstand - opgive enhver ambition om at gøre sig til filosof.

Som livet skrider frem, opdager man da også, hvor forskellige virkeligheder, mennesker befinder sig i. Endda selv om deres miljøer er nogenlunde ens. Måske kan man sige, at livets lykkestunder opstår, når man får lov at dele virkelighed med andre. Enten fordi en bestemt situation opleves ens (længe varer det sjældent), eller fordi en anden indvier éen så overbevisende i sin virkelighed, at man oplever den som sin egen - man tager ophold i et forunderligt nyt land.

Ethvert medie er en formidling af den oplevede virkelighed. Det gælder hulemalerier, og det gælder nutidens elektroniske kommunikation. Sidstnævnte har den gode - og dårlige - egenskab, at den kan være så forbandet livagtig - også fordi den bombarderer flere sanser på éen gang. Man tør slet ikke tænke på forvirringen, hvis også smag, lugt og hudpåvirkning kan overføres.

Det, der gør den elektroniske kommunikation politisk skrøbelig - og elitær - er det kæmpe system, der skal til. Det kan kun opretholdes i en forfinet, stabil samfundsorden. I modsætning til røgsignalet.

dr